

LITERATURA

VALÈRIA GAILLARD

La poeta que escoltava el xiu-xiu de l'herba

Malgrat la coneguda dita italiana, traduir és, també, un acte d'homenatge, com en el cas de Laia Melo, que du al català els versos de Marina Tsvetàieva, apassionada dels sons del món i de la sonoritat de les paraules.

Intento llegir Tsvetàieva amb ulls verges. Al davant, el volum *Fites* amb traducció de Laia Malo, 21è Premi de traducció Vidal Alcover. 1984 Poesia. La coberta blanca convida a aquesta immersió ascètica. Llegir Tsvetàieva amb ulls verges, apartant, com s'aparten els pensaments en la meditació o les mosques a l'estiu, la veueta aquella que ens recorda que no se sap on estan enterrades les seves despulles al cementiri de Ielàbuga, a la (remota) República del Tatarstan. Que es va penjar el 31 d'agost de 1941. Que va abandonar aquest món en la misèria, aïllada, trepitjada per l'engrenatge cec de la Unió Soviètica, una filla morta d'inanició a les espatlles i els dos altres ben lluny, però el nen, Mur, amb la mort com a destí, una mort al front el 1944, amb 19 anys. Tsvetàieva. Només el seu nom ja és un poema, la poetessa que volia viure en el foc i que amb el foc cremant per dins se'n va anar perquè la vida era un tros de gel, una glacera. L'epitafi que li hauria agradat a la seva tomba: «Aquí reposa l'estenògrafa de l'ésser».

Fites amb els ulls verges. Un reguitzell de poemes que abasten un període que va del gener del 1916 al desembre del 1920 dividits en dues parts. Els de la primera expressen una veu vital i enjogassada, una mirada exaltada, exhortacions puntuades per exclamacions, insinuacions, sobretot música, la de les paraules que semblen giravoltar seguint la batuta invisible de la poeta, lleugeres i audaces. I formen imatges que s'acompanyen d'una munió d'éssers alats (colomes, cignes, àguiles) i sons vegetals, com ara el xiu-xiu de l'herba. Tsvetàieva és tot orelles, és tota obertura al món, una mirada encantada i incandescent, abocada a un absolut per natura inassolible: «Els ocells del paradís han cantat que a nosaltres no ens hi és permès d'entrar...» resa l'epígraf a la primera part.

Vida interior, el jo de la poeta ben present a l'inici. Alguns poemes són un diàleg amb la mare, la pianista que va morir quan ella només

tenia 14 anys, també canta a Marina Mniszech, l'esposa del pretendent Dimitri en el drama *Borís Godunov* d'Aleksandr Puixkin, que va inspirar Modest Mússorgski per a la seva òpera homònima, de la qual porta el nom. Poemes dedicats a Anna Akhmàtova: «La musa del plor, la més bella de les muses!». Poemes que reflecteixen aquesta audàcia formal que caracteritza aquesta veu rebel i que passa per la utilització de guions llargs que volen —sembla— marcar una pausa com ara al poema 4 del cicle *Versos a Blok*, dedicats al poeta rus Aleksandr Blok, a qui admirava profundament: «A la bèstia — caverna,/ al viatger — carretera,/ als morts — la carreta./ A cadascú — el que correspon./ A la dona — encantar,/ al tsar — governar,/ i a mi — cantar/ el teu nom.» També per la recerca del substantiu per damunt del verb per atènyer les essències.

L'estat d'ànim de poeta va evolucionant amb els anys i ja treu el nas Moscou, la guerra i els soldats banyats en sang. La neu, les campanes, el Kremlin, són tot d'elements d'un camp semàntic que fa referència als esdeveniments que aleshores encara no sap que li capgiraran la vida i l'expulsaran d'aquest paradís terrenal en què ha crescut, acotxada per una família benestant i protsarista amb un pare historiador, Dmitri Ivànovitx Ilovaiski, fundador del museu Alexandre III, l'actual Museu Puixkin de Belles Arts, i la mare pianista que aspirava a una carrera de concertista que va truncar la maternitat. És significatiu en aquest sentit el salt que hi ha entre el poema del 25 de juny de 1917 i el 10 de maig de 1918. Entremig: la victòria dels bolxevics al novembre que comporta «la destrucció del seu món», tal com assenyala Tzvetan Todorov en el seu assaig *Los aventureros del absoluto* (Galaxia Gutenberg, 2007). Si bé la revolució de 1905, que va ser reprimida a sang i foc, va provocar «l'entusiasme de l'adolescent» —cito Todorov— perquè vehicula aquest impuls transgressor que compartia com a poeta aleshores romàntica, ràpidament es va decla-

Marina
TSVETÀIEVA

Fites

Barcelona: Edicions
de 1984, 2023.

192 p., 19,80 €

rar apolítica. «El projecte metafísic del comunisme li resulta totalment estrany», afirma Todorov. La Revolució d'Octubre, però, suposa un daltabaix perquè de cop i volta no té mitjans per viure i tampoc es pot dedicar tant a la poesia, que necessita literalment per respirar. Tsvetàieva havia publicat el seu primer poemari als 20 anys, un treball que havia tingut una bona acollida per part de la crítica. Viatjava, s'obria camí com a geni precoç de les paraules. Prèviament s'havia educat en un pensionat a Lausanne on havia après a la perfecció el francès i l'alemany, i s'havia casat als 19 anys amb Serguei Efron, un periodista rus que, davant dels esdeveniments, es va allistar ràpidament a l'Exèrcit Blanc per després acabar sent espia soviètic, ja en l'exili francès. Perquè la vida de Tsvetàieva està marcada per aquest anar donant tombs, primer a Praga el 1922, on es va estar tres anys, i després a París, durant catorze anys. Tornar a Rússia és un parany i, amb tota la família dispersada (marit i filla al gulag) i la

La neu, les campanes, el Kremlin, són elements d'un camp semàntic que fa referència als esdeveniments que encara no sap que li capgiraran la vida

impossibilitat de trobar lectors per a la seva obra, acaba cedint.

A *Fites*, però, trobem una poeta animada per un impuls primigeni que fa de la Vida la seva «especialitat». Todorov la distingeix de poetes com ara Rilke o Hölderlin, perquè, més que abstraccions sublimes, Tsvetàieva «se submergeix en la vida sense reticències». La maternitat i el que anomena els seus «idil·lis cerebrals» (alguns amb altres autors com ara Ossip Mandelstam, Pasternak o el mateix Rilke) que l'aboquen a la inevitable decepció, no aconsegueixen rebaixar el «foc» que crema dins d'aquesta poeta que té per ídols Joana d'Arc, Savonarola o Giordano Bruno.

He de dir que vaig arribar a Tsvetàieva per la via de la traducció i per les seves reflexions esparses al

voltant d'aquesta tasca d'escriptura que va exercir i que li va permetre sobreviure com a russa ni roja ni blanca, marginada. «Una paraula és traduïble, el seu so no», per exemple, o bé aquesta visió romàntica segons la qual els poetes són necessaris per «traduir el missatge dels déus». O la que cita Antoine Berman: «Traduir [...] és reobrir el camí sobre les petjades que l'herba envaeix a l'instant, però [...] també alguna cosa més. No només passem una llengua a una altra llengua (el rus per exemple), també creuem el riu.»

Aquest volum que ens apropa per primera vegada aquests poemes en català de Tsvetàieva —i cal treure's el barret davant Laia Malo per aquesta immersió palpable en l'univers Tsvetàieva—, una autora que prèviament havien versionat Maria-Mercè Marçal i Monika Zgustova el 2004 amb Proa, concretament el *Poema de la fi*. 1984 també ha publicat *El diable i altres relats*, reeditat recentment i amb traducció de Miquel Cabal, que agombola *Fites* amb una sàvia introducció. Laia Malo, de la seva banda, explica a manera d'epíleg el títol *Fites*, complex, perquè en realitat fa referència a una unitat de mesura russa obsoleta, *versta*, 'versta' també en català. Ara bé, també assenyalava els pals físics que acotaven les parcel·les de terreny, per tant, fites. Segons la traductora, Tsvetàieva fa referència a l'alteritat, al seu territori (Rus') però també «als diversos cims que va assolint al llarg dels sis anys que escriu», i que marquen aquest anhel devorador interior que l'empeny a escriure. «Benvolguts amics, que ens compartíreu el recer de la nit! Verstes, i verstes, i verstes, i pla florit...», 29 de gener de 1917. ■

Marina Tsvetaeva, Koktebel. 1911. Fotografia: Max Voloshin.